VII. ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

Jonas Balčiūnas, Bronius Dakanis

ŠVENČIONIŲ RAJONO ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS 1987 M.

1987 m. MMT žvalgė Švenčionių rajono archeologijos paminklus. Aplankyta daugiau kaip 110 objektų, lokalizuoti 84 archeologijos paminklai. Prie Akvierškės, Bogutiškės ir Kačėniškės piliakalnių rastos senovės gyvenvietės.

Į archeologijos paminklų sąrašą siūlomi įrašyti 37 objektai (iš jų 14 akmens bei akmens ir žalvario amžių gyvenviečių, 2 stovyklavietės ir po 1 akmens bei žalvario amžių kapinyną). Visus akmens ir žalvario amžių paminklus, iš kurių 14 yra Kretuono ežero baseine, MMT archeologams nurodė MA II bendradarbis A. Girininkas. Iš likusių 19 siūlomų įrašyti į paminklų sąrašą objektų yra 16 pilkapynų bei pavienių pilkapių ir 3 piliakalniai. Iš jų Papiškės ir Abejučių kaimų pilkapynus ir Stūglių kaimo piliakalnį MMT žvalgė 1986 m.

Reškutėnų piliakalnis yra 0,3 km į R nuo Kretuono ežero R kranto, Reškutėnų kaimo V dalyje. Tai pailga Š-P kryptimi kalva, kurią iš R juosia Kretuono ežero slėnis, o iš Š - dauba. Šlaitai šiose pusėse gana statūs, iki 6-7 m aukščio, kitose pusėse - nuolaidesni. Kalvos viršuje, arčiau jos Š galo, išsiskiria kiek įdubusi ir žemėjanti į V pusę apie 50 m ilgio Š-P kryptimi ir apie 40 m pločio aikštelė, kurioje 1980 m. A. Girininkas aptiko vietomis apie 1 m storio kultūrinį sluoksnį, rado keramikos brūkšniuotu paviršiumi. Į Š nuo piliakalnio esančioje aukštumoje yra senovės gyvenvietė, kurioje 1984 m. A. Girininkas taip pat aptiko keramikos brūkšniuotu paviršiumi.

Paduobės (Šaltaliūnės) piliakalnis yra 0,4 km į

V-ŠV nuo geležinkelio Vilnius-Daugpilis, Žeimenos kairiajame krante, miške, nedidelės aukštumos Š gale. Iš R, Š ir V piliakalnį juosia Žeimenos upė ir jos senvagės slėnis. Šlaitai čia gana statūs, 5-6 m aukščio. Viršuje trikampė 12 m ilgio Š-P kryptimi ir 8 m pločio P gale aikštelė. Jos P gale yra 0,6 m aukščio nuo aikštelės ir 2,5 m aukščio nuo išorės pylimas ir už jo 6-7 m pločio viršuje, kiek lenktas griovys bei už pastarojo dar vienas pylimėlis ir griovys. Piliakalnį nurodė Molėtų observatorijos astronomas J.Vaiškūnas.

Antaniškės pilkapiai (3) yra 0,55 km į PR nuo Žeimenio ežero P kranto ir 0,45 km į R nuo kelio Švenčionėliai-Kaltanėnai, miške. Dviejų pilkapių sampilai 5-6 m skersmens ir maždaug 0,4 m aukščio ir vieno - maždaug 10 m skersmens ir 0,6 m aukščio; iš jų du su griovių pėdsakais prie pagrindų. Pilkapius nurodė MA II bendradarbis A. Girininkas ir MMT vyr. metodininkas E. Ivanauskas.

Švenčionėlių pilkapiai (27) yra 0,5 km į P-PV nuo Sudotos upelio kairiojo kranto ir 0,35 km į R nuo kelio Švenčionėliai- Sariai, miške. Pilkapiai sudaro tris netoli viena nuo kitos esančias grupes. Sampilai nuo 6 m iki 12-14 m skersmens ir nuo 0,2 m iki 1-1,2 m aukščio, daugelis su duobėmis ir pailgomis duobėmis prie pagrindo, dalis apardyti. Pilkapius nurodė Lietuvos TSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Švenčionių skyriaus sekretorius V. Striužas. Dar vienas pilkapis yra 0,3 km į Š nuo Švenčionėlių pilkapių, miške. Pilkapio sampilas maždaug 8 m skersmens ir 0,3 m aukščio.

Ziboliškės pilkapiai I (2) yra 0,75 km į ŠR nuo kelio Šutai-Vidutinė ir 0,5 km į V nuo Meros upelio dešiniojo kranto, miške. Jų sampilai maždaug 12 m skersmens, vienas - 1,5 m, o kitas 0,6 m aukščio, abudu su akmenų vainikų pėdsakais, vienas dar ir su griovio žymėmis prie pagrindo.

Ziboliškės pilkapiai II (18) yra 0,35 km į PV nuo Meros upelio dešiniojo kranto ir 0,2 km į ŠV nuo Ziboliškės pilkapių I, miške. Sampilai nuo 6 m

iki 20 m skersmens ir nuo 0,2 m iki 1,8 m aukščio, dalis su grioviais prie pagrindo, kai kurie apardyti.

Ziboliškės pilkapiai III (4) yra 0,1 km į ŠR nuo kelio Šutai-Vidutinė, tiek pat į ŠV nuo Meros upelio dešiniojo kranto ir 0,5 km į PV nuo Ziboliškės pilkapių II, miške. Sampilai 10-12 m skersmens ir 0,5-1 m aukščio, vienas apardytas.

Daugiau kaip 10 pilkapynų, esančių miškuose, pastebėta nemažai apardytų sampilų, mineralizuojant miško kvartalines linijas. Juos reikėtų kuo skubiau tirti.

Jonas Balčiūnas, Bronius Dakanis, Algimantas Merkevičius

AKMENĖS RAJONO ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

1987 m. MMT žvalgė Akmenės rajono archeologijos paminklus. Aplankyti 45 objektai, nustatytos 12 esančių ir 5 sunaikintų ar ištirtų paminklų vietos, surasti Balsių ir Būriškių kapinynai.

Balsių kapinynas yra Mačiaus eglyne, 0,4 km į R nuo Pėsčio upelio dešiniojo kranto ir 0,15 km į V nuo Šiušės miško Š galo, vos žymioje kalvelėje. Ariant rasta kaulų, 5 "kryžiukai" (smeigtukai?) ir gintarinių karolių.

Būriškių kapinynas yra 0,25 km į ŠR nuo Gumbakių kaimo kapinių, tarp Būriškių kaimo kapinių ir Raudonskardžio, Ventos aukštame dešiniajame krante. Apie 1938 m., kasant smėlį, prie pat kranto buvę rasta kaulų, kryžinių smeigtukų su grandinėlėmis, kurių 3-4 turėjęs A. Daunys. Jis MMT perdavė įmovinį ietigalį su rombo formos plunksna.

Kelis objektus reikėtų patikrinti žvalgomaisiais kasinėjimais. Antai Kesių gyventojas J. Jasutis savo sodyboje, apie metrą gylyje, keliose vietose radęs kaulų, geležinių ir žalvarinių daiktų. Sodyba buvo